

WANG, HUI

**Depolitizirana politika, različite
komponente hegemonije i sumrak
šezdesetih**

WANG, HUI

Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

194

Kina i kraj šezdesetih

Početak kolovoza 2005. održan je okrugli stol o “Šezdesetima u Aziji” na jubilarnoj stotoj konferenciji na Nacionalnom sveučilištu u Singapuru. Šezdesete u Kini stalno su spominjali znanstvenici iz Koreje, Japana, Malezije, Tajlanda i Amerike. No, osim mene, koji sam bio pozvan kako bih sudjelovao u diskusiji, nije pozvan niti jedan kineski znanstvenik koji bi sudjelovao svojim radom. Iz vlastitog iskustva znam da to nije neuobičajeno. 1998., kada je cijeli svijet, Europa, Azija te obje Amerike, obilježavao tridesetu godišnjicu studentskih i društvenih pokreta, Kina je bila upadljivo tiha, unatoč svojoj snažnoj povezanosti sa šezdesetima.

Tada sam se počeo baviti razlozima te tišine. Prvo sam zaključio kako ona ne predstavlja samo odbacivanje radikalne misli i političke prakse šezdesetih godina. Ta tišina nije ograničena ni nepriznavanjem Kulturne revolucije – simbola šezdesetih u Kini. Ovdje govorim o “dvadesetom stoljeću ukratko”, od godina Republikanske revolucije 1911. do razdoblja oko 1976. – stoljeću kineske revolucije. Razdoblje započeto propašću Stodnevne reforme 1898. i završeno ustankom u Wuchangu 1911. bilo je prolog dvadesetog stoljeća u Kini, a osamdesete, od kasnih sedamdesetih do 1989., bile su njegov epilog. U toj su eri francuska i ruska revolucija bile uzor kineskim intelektualcima i revolucionarima, a iz različitih pogleda na te revolucije proizašla su politička razilaženja unutar duge kineske revolucije. Novi kulturni pokret u razdoblju Četvrtog svibnja bio je zasnovan na Francuskoj revoluciji i njezinim tekovinama bratstva, jednakosti i slobode. No, prva generacija članova komunističke partije preuzela je rusku revoluciju kao osnovni uzor, kritizirajući građanska obilježja Francuske revolucije. U osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća, uslijed krize socijalizma i uspona reformi, aura ruske revolucije znatno je oslabila, a ideali francuske revolucije vratili su se na scenu. No, nakon kraja revolucionarnog dvadesetog stoljeća, obje su revolucije, koje su se počele smatrati izvorima radikalizma, postale predmetom negacije i kritike. Zaboravljanje i odbijanje šezdesetih stoga nije izolirani povijesni događaj, već je organska komponenta sustavnog procesa derevolucionarizacije.

Tijekom šezdesetih u Aziji pojavili su se i procvjetali brojni nacionalni oslobodilački pokreti, a kolonijalno razdoblje je završilo. Pokreti u Japanu, Koreji, Tajlan-

du, Indiji i drugdje kritizirali su Hladni rat i kapitalistički poredak pod snažnim angloameričkim utjecajem. U Europi i Americi, šezdesete su obilježene pojavom anti-ratnih i antiimperijalističkih pokreta te intenzivnim preispitivanjem poslijeratnih kapitalističkih političkih institucija. Zašto se, onda, šezdesete više doimaju kao zapadnjačka, a ne azijska tema? Prije nego što se više posvetim ovom pitanju, morat ću naglasiti sljedeće dvije točke. Prvo, iako su azijske i zapadnjačke šezdesete bile povezane, ipak su među njima postojale vrlo važne razlike. U Europi i Americi antiratni i antiimperijalistički pokreti bili su kritički pokreti unutar zapadnjačkog društva. Njihove manifestacije unutar kulturne sfere tvorile su kulturnu kritiku kapitalističkog svijeta. Za razliku od toga, u jugoistočnoj Aziji, pogotovo u Indokini i drugim regijama, borbe u šezdesetima bile su obilježene oružanim revolucijama i vojnim borbama protiv zapadnjačke imperijalističke dominacije i lokalnog društvenog ugnjetavanja. Zapadnjačke šezdesete ciljale su na poslijeratnu stranačku državu nemilosrdno kritizirajući njezinu unutarnju i vanjsku politiku. Azijske šezdesete pokušavale su ponovno uspostaviti nezavisne nacije i stvoriti nove oblike stranačkih država putem društvenih pokreta i oružane borbe, tražeći vlastite oblike društvene preobrazbe i gospodarskog razvoja, boreći se pritom za vlastiti suverenitet unutar hegemonijskog sustava međunarodnih odnosa. U današnjem kontekstu, oružane revolucije i vojni ustanci šezdesetih kao da su isparili iz kolektivnog sjećanja i misli. Kakav bi bio značaj azijskih šezdesetih i njihovih pokreta za nacionalnu neovisnost ili uspostavljanje stranačke države u današnje doba dominacije transnacionalnog u mislima zapadnjačkih intelektualaca? Iako su društveni pokreti šezdesetih ostali u lijepom sjećanju azijske ljevice, to je također vrlo upitna osnova za njihovo preispitivanje.

Druga točka odnosi se na osobit karakter šezdesetih u Kini i samonegiranje vlastitih šezdesetih u samoj Kini. U pedesetima je Kina bez iznimke počela podržavati oslobodilačke pokrete Trećeg svijeta i Pokret nesvrstanih, čak i po cijenu sukoba sa najvećom svjetskom vojnom silom, SAD-om, na korejskom poluotoku i u Vijetnamu. Kada su šezdesetih europski radikali počeli kritizirati staljinizam i političku praksu Sovjetskog saveza, otkrili su kako je Kina, čak nešto ranije, već sprovela teorijske i političke borbe protiv sovjetske tvrde linije. No, dok se uspostavljao potpuno novi oblik partijske dr-

195

rujan 1999. Hu Jintao postaje predsjednik komisije za vojna pitanja Komunističke partije Kine čime započinje proces primopredaje vlasti četvrtog generaciji kineskog vodstva.

20. prosinca 1999. Makao vraćen pod suverenitet NR Kine.

žave u Kini, revolucionarnoj politici prijetilo je potkopavanje depolitizacijom. Najvažnije manifestacije tog potkopavanja bile su birokratizacija i borbe unutar partijske države. To je dovelo do ukidanja političke subjektivnosti i prava na slobodu diskursa, što bi se moglo shvatiti kao “depolitizacija političkih borbi”. Suprotstavljajući se tom procesu, Mao Ce Tung i Kineska komunistička partija tragali su tokom pedesetih i šezdesetih za nizom taktika kojima bi se obračunali s tim tendencijama, no to je rezultiralo time što su te borbe stalno bile uključene u gore opisani proces. Čak i prije 1976., šezdesete su izgubile sjaj u očima mnogih Kineza, baš zbog stalnih frakcijskih borbi i političkih progona koji su se pojavili u doba Kulturne revolucije. Opće razočarenje i sumnja, te krajnja osuda Kulturne revolucije šezdesetih doveli su do temeljnog raspoloženja koje traje od sredine sedamdesetih pa sve do danas. Sredinom i krajem sedamdesetih, nakon kraja kulturne revolucije, Maove smrti i ponovne uspostave moći onih koji su je ranije izgubili, kineska država i društvo počeli su u potpunosti negirati Kulturnu revoluciju. U narednih trideset godina, Kina se iz planiranog gospodarstva pretvorila u tržišno društvo, središte “svjetske revolucije” pretvorilo se u uspješno središte kapitalizma, zemlja Trećeg svijeta antiimperijalističkih težnji postala je “strateški partner” i takmac silama imperijalizma.

Kada kritički nastrojeni intelektualac pokuša analizirati jednu od trenutnih kriza u Kini – krizu u poljoprivredi, sve veći jaz između ruralnih i urbanih sektora ili između regije i grada, institucionalizirane korupcije itd. – najmoćniji protuudarac je pitanje: “Zar se želite vratiti u doba Kulturne revolucije?” Ovakav stav “radikalne negacije” umanjio je mogućnost za bilo kakvu stvarnu političku analizu trenutnih povijesnih trendova.

Sumrak šezdesetih smatram jednom od posljedica ovog procesa depolitizacije. Šezdesete su bile desetljeće golemih postignuća, čije su ključne komponente bile slom bipolarnog poslijeratnog poretka te njegov utjecaj na dvije vrste stranačkih država nastalih u poslijeratnom periodu. I višestranački sustavi zapadnih demokracija i jednostranački sustavi socijalističkih zemalja uronili su u krizu. “Politizacija” tog razdoblja, koja je vidljiva u tim dvjema uzajamno povezanim povijesnim putanjama, zaslužuje daljnju analizu.

Završetak Prvog i Drugog svjetskog rata ogolio je raniji eurocentrični sustav međunarodnih odnosa.

WANG, HUI

Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

Struktura svjetske moći ušla je u fazu hladnog rata, antagonistički podijeljena između američkog i sovjetskog bloka. Od konferencije u Bandungu održane pedesetih godina pa do poplave niza pokreta za nacionalno oslobođenje šezdesetih, društveni su pokreti i oružane borbe u Aziji, Africi i Latinskoj Americi stvorili pukotinu u tom bipolarnom svjetskom poretku. To je bio “proces politizacije” kojim je raskinuta bipolarna struktura Hladnog rata, iako je neizbježan rezultat bila “depolitizirana struktura moći” u međunarodnim odnosima. “Teorija triju svjetova” Mao Ce Tunga bila je odgovor na ovu novu povijesnu konfiguraciju i politički antagonizam. Nadalje, kako su pokreti za nacionalno oslobođenje poljuljali jedinstvo zapadnog imperijalizma, tako je kinesko-sovjetski razdor oslobodio prostor za nova razmatranja unutar istočnog bloka, o budućnosti socijalizma i o prostornom karakteru svjetske hegemonijske moći. Teoretske i političke borbe dovele su do izazova strukturi moći, koja je još više otupjela (tj. postala depolitizirana) unutar socijalističkog tabora. I ta se pojava može smatrati procesom politizacije unutar socijalističkog poretka.

Kineske je šezdesete nemoguće razumjeti ako ih izdvojimo od duboke sumnje u ozbiljno oštećenu socijalističku državu i partijski poredak. Također je nemoguće razumjeti kraj šezdesetih u Kini ako ga izdvojimo od rekonstrukcije i ponovnog učvršćivanja tog poretka. No, kao što sam tvrdio u prethodnoj kratkoj diskusiji o frakcijskoj borbi, političkom pritisku i obnovljenoj rigidnosti partijske države, šezdesete su također sadržavale i autokontra-diktornu tendenciju “depolitizacije”. Kako bismo mogli objasniti tu situaciju međusobne zapletenosti i njezin utjecaj na postrevolucionarno razdoblje? Osnovni mi je zadatak probiti binarnu logiku “radikalne negacije” ili “obrane politike” te provesti povijesnu analizu šezdesetih u Kini, tražeći prave korijene tragedije, ali i novu povijesnu situaciju koju ta povijesna tragedija sadrži.

Depolitizacija politike i kriza partijske države

Brojni su znanstvenici istraživali borbe za nacionalno oslobođenje u šezdesetima. Ovdje bih želio započeti s tumačenjem “depolitizacije” kako bih raspravio pitanje kineskog sustava partijske države i njezin preobražaj. Talijanski sociolog Alessandro Russo proveo je du-gu i opsežnu studiju Kulturne revolucije, a njegov esej

“Kako prevesti kulturnu revoluciju” govori o kulturnoj revoluciji kao o razdoblju intenzivne politizacije koja je završila frakcijskim borbama, odnosno izbijanjem nasilnih sukoba kojima su popraćene borbe popraćene nasiljem dovele do krize u političkoj kulturi koja se razvila ranih godina Kulturne revolucije, a u čijem su središtu bile političke diskusije i razni oblici političke organizacije. Ta je kriza pripremila teren za obnovu partijske države. U tom su se smislu završni stadiji Kulturne revolucije dogodili unutar samog procesa depolitizacije. Russov osvrt na krizu u zapadnjačkom demokratskom sustavu tvori okvir za njegovu političku analizu Kulturne revolucije. Prema njegovoj analizi, u zadnjih dvadeset ili trideset godina suočili smo se s propašću temelja zapadnih demokratskih država, političkih stranaka i na njima zasnovanog parlamentarnog sustava. Višestranački sustav pretpostavlja da politička stranka ima određen reprezentacijski karakter i određene političke vrijednosti koje, kroz određeno specifično institucionalno uređenje unutar nacionalnog okvira, proizvode međustranačko suparništvo. No, kako karakter i reprezentacijska priroda političke stranke postaju zbrkani, nestaje prava demokratska politika. U takvim se uvjetima parlament pretvara iz javne sfere u aparat za osiguravanje nacionalne sigurnosti. To nije samo kriza europskog parlamentarnog sustava, nego i kriza britanskog i američkog sustava, te opća kriza demokracije u današnjem svijetu.

Zato možemo reći da se u središtu krize suvremene demokracije nalazi kriza stranačke politike koja je rezultat povijesnog procesa depolitizacije. U kontekstu oslabljenog političkog stranačkog sustava, nacionalne države postaju države bez politike ili depolitizirane države. Iz te perspektive, uzevši u obzir kinesku političku situaciju i krizu zapadne demokracije kao uzajamno implicirane unutarnje procese, možemo primijetiti kako su se u posljednjih trideset godina i Kina i Zapad (usprkos međusobnim strukturalnim, unutarnjim i povijesnim razlikama) zatekli u struji depolitizacije. Depolitizacija u Kini stvorila je uvjete u kojima je prostor za političku raspravu većinom eliminiran zbog razvitka i socijalne stabilnosti. Partija više nije organizacija sa specifičnim političkim vrijednostima, već je strukturirana organizacija moći. Čak je i unutar partije teško provesti pravu političku diskusiju, frakcije su postale

Marksistička filozofija drži da je zakon jedinstva suprotnosti osnovno pravo univerzuma. Taj zakon djeluje univerzalno, kako u prirodi, tako i u ljudskom društvu ili u ljudskom mišljenju. Između dva suprotstavljena pola postoji jedinstvo i borba, i to je ono što tjera stvari na pokret i promjenu. Protuslovlja postoje svugdje, ali ona se razlikuju ovisno o različitoj prirodi stvari. U bilo kojem fenomenu ili stvari, jedinstvo suprotnosti je uvjetno, privremeno, prolazno i teži relativnome, dok je borba suprotnosti apsolutna.

— “O pravilnom rješavanju suprotnosti među ljudima” (27. veljače 1957)

196

197

travanj 2001.
Sudar američkog špijunskog aviona i kineskog vojnog zrakoplova dovodi do smrti kineskog pilota te desetodnevnog zadržavanja dvadesetčetveročlane američke posade u kineskoj vojnoj bazi na otoku Hainan. Tek nakon službene isprike Washingtona američki vojnici su pušteni.

WANG, HUI

Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND

Proljeće 2009.

tehničke frakcije u službi općeg napretka, a eventualne razmirice rješavaju se isključivo putem strukture moći. Od sredine sedamdesetih godina u Kineskoj komunističkoj partiji nisu se vodile javne rasprave o političkim vrijednostima ili o političkoj liniji. No, važna osobina preobrazbi i revolucije u Kini u dvadesetom stoljeću bila je stalna i intimna povezanost između teoretske diskusije i prakse.

Ovdje moramo iz političke perspektive preispitati postupno nestajanje koncepta “linijske borbe” nakon Kulturne revolucije. Iako je taj koncept bio termin za političke borbe kojim su se koristili pobjednici unutarpartijskih borbi, on je također ilustrirao i središnji fenomen u povijesti Kineske komunističke partije: svaka je veća politička borba bila neraskidivo povezana s ozbiljnim teoretskim razmatranjima i političkom raspravom. Iz različitih teoretskih pledoajea i političkih borbi unutar partije koje su se ticale revolucionarnog poraza koji je uslijedio nakon velikog poraza 1927., kroz povijesna istraživanja i teoretske rasprave ranih tridesetih između lijevog i desnog krila i unutar frakcija lijevog krila, koje su se ticale socijalnog karaktera Kine i karaktera kineske revolucije; od raznih analiza nacionalne i međunarodne politike unutar Kineske komunističke partije u Središnjem sovjetu i Ya’an razdobljima pa do trenutnih partijskih rasprava o prirodi proturječja unutar kineskog društva tijekom razdoblja kulturne revolucije, jasno možemo vidjeti različite teoretske podjele i njihove popratne političke pojave. Po mom mišljenju, upravo ove teorijske rasprave i političke borbe unutar partije održavaju vitalnost partijske politike. One osiguravaju da partija u okviru relativno stabilne moći ipak ostane depolitizirana politička organizacija. Teorija i praksa sklone linijskoj borbi također omogućuju partiji da ispravi vlastite pogreške: linijska borba funkcionira kao korektivni mehanizam unutar partije. No, zahvaljujući nedostatku institucionalnih sredstava zaštite od neprestanog razvoja ove vrste političke i teoretske rasprave, korištenjem moći u obliku nasilja ili prisile nastoji se eliminirati rasprava u korist teorije i politike, pa su stoga rasprave i razilaženja često zaključivane borbom za moć.

Mnogi kojima su “linijske borbe” naštetile, nakon kulturne revolucije su ih zamrzili te su zatim u potpunosti odbacili koncept linijske borbe. Nakon što su ponovno dobili moć, odbili su analizirati uvjete i mehanizme uslijed kojih je unutarpartijska linijska borba postala

najobičnija borba za prevlast obilježena “nemilosrdnim napadima”. Umjesto toga, tražili su samo suzbijanje ili izbjegavanje takve vrste sukoba kako bi postigli ujedinjenje partijske volje. To je rezultiralo temeljitom supresijom političkog života partije, koja je tako izgubila unutarnji poticaj za iskorištavanje veze između partije i demokracije, te stvaranjem osnove za “održavljenje” partije, odnosno za njezinu depolitizaciju.

Šezdesete su u Kini imale vlastite teorijske osobine, koje su se uglavnom vrtile oko sljedećih pitanja: kako razumjeti povijest i njezinu dinamiku; kako shvatiti tržište, tržišnu ekonomiju, rad i načine proizvodnje; kako shvatiti klasu, klasnu borbu i građanska prava; kako shvatiti prirodu kineskog društva i status svjetske revolucije. Različiti politički blokovi oštro su raspravljali o ovim pitanjima. Poveznica između teorije i političke kulture obilježila je to razdoblje. Kada bismo proces depolitizacije u suvremenoj Kini stavili u kontekst gore opisane putanje, mogli bismo izdvojiti dvije osnovne karakteristike trenutnog procesa: jedna je “de-teorizacija” ideološke sfere, u kojoj je moment “ne raspravljanja” ključna točka u uzajamnoj povezanosti teorije i prakse koja je postupno nastajala u dvadesetom stoljeću, te se zatim pretvorila u reformističku praksu opreznog “prelaženja rijeke s osjećajem za kamenje”.

No, “prelaženje rijeke s osjećajem za kamenje” iz nekoliko razloga ne opisuje stvarni proces reforme. Kao prvo, Komunistička je partija u razdoblju između 1974. i 1975. provela živahne teorijske diskusije o karakteru kineskog društva, tržištu, radu, naknadama za rad, građanskim pravima i drugim problemima, dotičući na taj način gotovo sve fundamentalne teoretske probleme procesa reforme. Bez tih teorijskih diskusija teško je zamisliti tijek reforme i popratni razvoj robne i tržišne ekonomije, kao i prava na vlasništvo. Kao drugo, početkom sedamdesetih je u partiji i u čitavom kineskom društvu došlo do niza teoretskih diskusija o problemu socijalizma, humanizma i otuđenja, tržišne ekonomije, reforme cijena i pitanja vlasništva. Zapravo su te dvije diskusije tvorile jedinstven i neprekidan proces.

Druga osobina trenutnog procesa jest zaključak dviju linijskih borbi koje su u središte postavile gospodarsku reformu, pretvorivši tako sav partijski rad u “izgradnju”, a ne u “revoluciju i izgradnju”. Ta dva politička procesa naišla su na javno odobravanje krajem sedamdesetih, pojavivši se kao odgovor na frakcijske borbe i

Zelimo li zaista dosegnuti marksizam, moramo ga učiti ne samo iz knjiga, već uglavnom kroz klasnu borbu, praktičan rad i bliski kontakt s masama radnika i seljaka. Kada povrh toga pročitaju neku marksističku knjigu, naši će intelektualci steći neko razumijevanje kroz bliski kontakt s masama radnika i seljaka te kroz njihov praktični rad, mi ćemo svi govoriti istim jezikom, ne samo običnim jezikom rodoljublja već i običnim jezikom socijalističkog sistema, ali vjerojatno i uobičajenog jezika svjetskog komunističkog gledišta. Ukoliko se to dogodi, svi ćemo sigurno raditi puno bolje.

— “Govor na Nacionalnoj konferenciji o propagandnom radu Kineske komunističke partije” (12. ožujka 1957)

kaotičnost politike zadnjih godina Kulturne revolucije, što je, mora se priznati, bila razborita odluka. No, kada je ta taktička odluka rezultirala depolitiziranom političkom praksom, razdvojenost i napetost između partije i politike, čiju je pojavu početkom kulturne revolucije tako dobro analizirao Alessandro Russo, bila je u potpunosti eliminirana. Ujedinjenje politike i Države (državno-partijski sustav) rezultiralo je postupnim nestajanjem političke kulture koja je nastala pod uvjetima “neizjednačenosti politike i države”.

Moram naglasiti kako je koncept “partijske države” bio pogrdan i opasan termin kojim se Zapad koristio govoreći o Kini i drugim socijalističkim državama u vrijeme Hladnog rata. Danas su sve svjetske države bez iznimke partijske države. Transformacija vladajućeg autoriteta iz tradicionalnih monarhija u moderne političke stranke bila je važna značajka moderne političke strukture i moderne državnosti, baš kao što je bila i važna politička značajka moderniteta. Iako su kineska politika i partijska politika bile usko povezane u dvadesetom stoljeću tijekom dugog povijesnog razdoblja, partijska politika nije u potpunosti bila obuhvaćena parametrima nacionalne politike. Stvaranje novog oblika partijske države uistinu je bio osnovni problem razvoja politike tog razdoblja.

Kako je politička stranka vršenjem političke moći postala subjektom državnog poretka, više nije funkcionirala kao neka vrsta stimulansa za ideje i praksu, već se sve više pretvarala u uobičajeni oblik državne moći, tako je u određenom trenutku postala aparatom depolitizirane moći ili birokratskog stroja. Iz tog bih razloga rekao kako je suvremena nacionalna država okarakterizirana transformacijom iz partijsko-državnog sustava u državno-partijski sustav. (Neki kineski intelektualci zagovaraju fundamentalnu promjenu karaktera partije iz revolucionarnog u administrativni, što čini uspostavu državno-partijskog sustava.) “Državno-partijski” ili “državno-višestranački” sustav znači da politička stranka više nije u skladu s oblicima političke organizacije, već je postala dijelom državnog aparata. Taj bi se proces mogao nazvati i “održavljenjem” političke stranke, i iako je taj proces nesumnjivo i proces u kojem se stranka izjednačava s državom, želim naglasiti tu poveznicu transformacijom identiteta partije. Naime, zbog tog procesa partija gubi vlastito specifično procjenjivačko stajalište i društvene ciljeve. Štoviše, ona može imati samo struk-

turalno-funkcionalnu vezu s državnim aparatom. To je pogotovo vidljivo u kineskom političkom sustavu “partijske države”, za razliku od višestranačkog sustava. Tu tendenciju smatram organskom komponentom općeg trenda ka depolitizaciji stranačke politike u cijelom svijetu. Analize koje, izbjegavajući prepoznavanje opće krize u partijskoj politici, samo nastoje komentirati najbolje načine reformiranja kineske politike (uključujući i postavljanje zapadnjačkih višestranačkih sustava i formalne demokracije kao cilja kineske političke reforme) samo su nastavak depolitizacije politike.

Kulturna je revolucija vjerojatno bila posljednji stadij političkog slijeda u kojem se ovaj sustav susreo s krizom i u kojem se sâm pokušao obnoviti. Društveni pokreti i političke rasprave su u ranim stadijima Kulturne revolucije uključivali i pokrete koji su u potpunosti željeli uništiti apsolutni autoritet političke stranke i države kako bi se postigao opći cilj i napredak ka stvarnom narodnom suverenitetu. Kulturna je revolucija bila reakcija na održavljenje partije u određenom trenutku. Kako bi se promijenio slijed tog procesa održavljenja, bilo je nužno preispitati političke vrijednosti partije. U tim uvjetima održavljenja partije, rano su razdoblje Kulturne revolucije obilježili ključni, ali kratkotrajni napori da se provede društvena remobilizacija i da se stimuliraju političke sfere i vrijednosti izvan državno-partijskog konteksta. Tih su ranih godina diljem Kine nicali tvornice reorganizirane po uzoru na parišku komunu, a tom su se društvenom eksperimentu pridružile i brojne škole i druge ustanove. No, zbog frakcijskih borbi i nasilnog ponovnog uspostavljanja partijsko-državnog sustava, većina je tih inovacija bila kratkog vijeka, a takvi izvan-državni oblici političke aktivacije ubrzo su se promijenili. Ipak, tragovi ovih eksperimenata iz rane Kulturne revolucije ostali su u kasnijoj reorganizaciji partije i države: na primjer, politika pripuštanja radnika, seljaka i vojnih lica na različite razine državnog i partijskog rukovodstva ili zahtjev da svaka razina državnog i partijskog kadra pošalje svoje članove u ruralna područja ili tvornice, itd. Te su prakse, okaljane karakterom birokratiziranog državno-partijskog sustava i stoga nesposobne pokrenuti kreativne energije, krajem sedamdesetih postale glavnim ciljevima u vladinoj i partijskoj politici “pospremanja i vraćanja u normalu”. Danas su seljaci i radnici u potpunosti nestali iz rukovodećih tijela partije, pa čak i s liste predstavnika u Nacionalnom narodnom

198

199

15. lipnja 2001.
Osnovana je Šangajska organizacija za suradnju. Organizacija je osnova vojne i sigurnosne suradnje između Kine, Kazahstana, Kirgizistana, Rusije, Tadžikistana i Uzbekistana.

31. srpnja 2001.
Međunarodni olimpijski odbor izabrao je Peking za domaćina 29. ljetnih olimpijskih igara 2008. g.

WANG, HUI
Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

kongresu. Naposljetku je nakon propasti Kulturne revolucije i razvoja tržišnog društva proces depolitizacije postepeno postao glavnim obilježjem razdoblja. U srži je bila hiperstabilnost odnosa između politike i partijskog državnog sustava i njihovo postupno spajanje. Kao što sam ranije napomenuo, proces depolitizacije ne može se podijeliti na razdoblja prije i poslije Kulturne revolucije: on se odvijao unutar povijesnog procesa Kulturne revolucije, tj. elementi i tragovi repolitizacije mogu se naći i u kasnijem razdoblju Kulturne revolucije.

Moram napomenuti kako je u kineskom kontekstu učvršćenje državno-partijskog sustava izravno povezano sa zbrkom oko koncepta klase i njegovog ponovnog stupanja na scenu. Nakon uspostave socijalističkih nacija, pitanje predstavničkog karaktera komunističke partije postalo je sve složenije i konfuznije. U situaciji u kojoj je koncept klase postao potpuno zbrkan, Mao Ce Tung naglašavao je važnost klasne borbe. To je naglašavanje bilo usmjereno na korištenje koncepta klase kako bi se potaknule nove političke borbe i nova politička kultura. Njegov je cilj bio sovjetski koncept “partije za čitav narod” iz pedesetih godina, koji ne samo da je odao zbunjenost oko reprezentativnog karaktera komunističke partije, već je označio i depolitizaciju državno-partijskog sustava. Koncept klase, a pogotovo pitanje klasne borbe, nalazi se u samoj osnovi marksističke teorije. Iako bi bilo korisno ocijeniti mane i vrline ove teorije, ne mogu se sada detaljno time pozabaviti. Ono što mislim da treba naglasiti jest da u kineskoj političkoj praksi koncept klase nije samo strukturalni koncept usredotočen na prirodu vlasništva. On je zapravo politički koncept klase. Revolucionarna partija koristila se konceptom klase kako bi mobilizirala društvo i kako bi se obnovila. Slično tome je unutar partije taj koncept korišten kao stimulans za političku diskusiju i borbu, kako bi se izbjegla putanja depolitizacije pod uvjetima upravljanja partije i njezine političke moći. Koncept se mnogo više ticao stavova različitih društvenih i političkih sila spram revolucionarne politike nego što se ticao strukturalne situacije društvene klase. “Stav” i “stajalište” su područja u kojima može, po osnovi teoretskog istraživanja i političke prakse, doći do promjena. Oni su suprotnost ustaljenim i nepromjenjivim dualnostima “prijateljsko-neprijateljskog proturječja” ili “proturječja u narodu”: revolucionarna je politika poticala subjektivne transformacije putem borbe. U kineskoj politici dva-

desetog stoljeća klasna analiza i strategija ujedinjene fronte imale su dijalektički karakter, pa samo iz tog kuta možemo ispravno shvatiti ključno pitanje revolucionarne politike: “tko nam je neprijatelj, a tko prijatelj?”

No, taj politički koncept klase sadržavao je unutar-nja proturječja i opasnosti. Onoga trenutka kada se koncept klase iskristalizirao kao strukturalni, nepromjenjiv i bitan koncept (tj. kao depolitizirani koncept klase), u potpunosti je nestao njegov politički dinamizam. U socijalizmu je, naime, koncept klase izgubio dimenziju prava na vlasništvo, pa je diskurs o klasnom identitetu izgubio sposobnost stimuliranja politiziranog oblika klasne borbe. Umjesto toga, on je postao najrepresivnija vrsta moći, pretpostavka “okrutnog” i “bezobzirnog” karaktera frakcijske borbe. Popularnost diskursa o identitetu, porijeklu obitelji ili krvnom porijeklu bila je negacija i izdaja subjektivnog i aktivnog političkog nazora koji je bio u središtu kineske revolucije u dvadesetom stoljeću. Nije li osnovni zadatak kineske revolucionarne politike dvadesetog stoljeća bilo rastavljanje i uništenje klasnih odnosa, čija je stabilnost bila uspostavljena u stoljeću nasilja i nepravednih vlasničkih odnosa? U tom smislu treba baciti pogled na politički dinamizam kako bismo shvatili značaj borbe i žrtve Ju Luoeka kada se, za vrijeme Kulturne revolucije, usprotivio diskursu krvnog porijekla i identiteta. Njegova borba nam pojašnjava kako depolitizacija nije bila vanjsko obilježje dinamike i trendova politike dvadesetog stoljeća i revolucionarne politike, već je bila izuzetno važna za njezin razvoj.

Tragedija Kulturne revolucije nije bila proizvod njezine politizacije, označene političkim raspravama, teorijskim istraživanjima, autonomnim društvenim organizacijama, političkim borbama unutar i izvan partijsko-državnog sustava, kao i aspekata poput spontanosti i vitalnosti političke organizacije i prostora diskursa. Tragedija je bila rezultat depolitizacije, frakcijskih borbi čija je binarnost izbrisala mogućnost za autonomne društvene sfere, pretvorila političku raspravu u sredstvo borbe za prevlast, pretvorila koncept političke klase u koncept identiteta klase, itd. Borba protiv identitarizma izgrađena je na jasnom rasuđivanju o slobodi, klasnom oslobođenju i budućim mogućnostima za društvo. Iz tog se razloga sljed te borbe ne može smatrati depolitizacijom. Jedini način na koji se može prevladati tragedija tog razdoblja jest shvaćanje njegovih dimenzija repolitizacije. Uzmemo li 1989. kao posljednju granicu kraja

Pristupajući problemu marksist bi trebao vidjeti cjelinu jednako kao i dijelove. Žaba u bunaru kaže: “Nebo nije veće od otvora bunara”. To nije istina, jer nebo nije samo veličine otvora bunara. Ako kaže “Dio neba je veličine otvora bunara”, to bi bila istina, to odgovara činjenicama. — “O taktikama protiv japanskog imperijalizma” (27. prosinac 1935)

Mao Ce Tung

200

201

rujan 2001. Nakon terorističkog napada na Svjetski trgovački centar u New Yorku, NR Kina službeno pristupa Ratu protiv terorizma kojeg koristi i za suzbijanje islamičkih disidenata u zapadnoj Kini.

WANG, HUI
Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

“šezdesetih” i kao konačno učvršćenje perioda depolitizacije, također bismo mogli konstatirati kako je tada započeo i dug put repolitizacije.

Depolitizirana politika i moderno društvo

Objašnjavanje fenomena depolitizacije i njezine dinamike je složen zadatak i ne može se analizirati samo unutar granica Kine. Uzevši u obzir povijesnu perspektivu, raznovrsne struje depolitizacije javljale su se nakon gotovo svake političke promjene: nakon poraza Francuske revolucije i europskih revolucija 1848., nakon šezdesetih u Europi i Aziji, te nakon društvenih pokreta 1989. U suvremenom kineskom kontekstu, koncepti modernizacije, razvoja tržišta, globalizacije, razvoja, rasta, univerzalnog malograđanskog svjetonazora i demokracije mogu biti viđeni kao ključni koncepti depolitizirane ili anti-političke političke ideologije, čija je popularnost onesposobila svjetinu za duboko političko promišljanje. “Politika” u konceptu depolitizacije ne odnosi se na sveprisutne borbe za moć u unutarnjoj i vanjskoj politici, nego mnogo više označava političke rasprave, borbe i društveni aktivizam u okviru određenih političkih vrijednosti i njihovih popratnih prednosti. U tom je smislu politika sfera koja za sobom donosi aktivnu subjektivnost, a može ju se razumjeti na sljedeće načine:

- 1) Politika je subjektivna sfera, a ne objektivna struktura. Na primjer, klasa objektivno postoji, no njezino postojanje ne znači da nužno postoji i klasna politika. Klasna politika može napredovati tek kada klasa dostigne vlastitu političku subjektivnost.
- 2) Politička aktivnost može postojati samo u dinamičkoj subjektivnosti i u njezinoj povezanosti. Na primjer, Machiavelli u *Vladaru* opisuje kako vladar, u nastajanju nove političke subjektivnosti prvo mora postići vlastitu subjektivnost i predstavnički karakter. Gramsci je dalje razvio ovaj koncept shvativši političku stranku kao “suvremenog vladara”. Kako bi postala politička organizacija, partija je postala značajnim dijelom političke subjektivnosti modernog doba, s vlastitim vrijednostima i predstavničkim karakterom te s načinima organizacije i aktivizmom prilagođenim svom vremenu.

- 3) Svaka politička subjektivnost može opstati samo unutar odnosa političke subjektivnosti. Kojim god sredstvima takvi odnosi bili eliminirani, to će rezultirati negacijom političke subjektivnosti.

Ovdje bih želio ponuditi nekoliko provizornih objašnjenja za nastanak depolitizirane politike. Kao prvo, razvoj suvremene tržišne ekonomije zasnovan je na hipotetskom odvajanju ekonomije i politike. Ova hipoteza odražava povijesnu misiju začetnika građanstva da završi s prisilnom vladavinom i moći feudalne i vladajuće klase nad politikom. Schumpeter je upotrijebio pojam “politička razmjena” kako bi opisao ranu građansku strukturu moći. Bez stvarne podrške nekog ne-građanskog elementa, građanstvo bi se susrelo s političkom dilemom i ne samo da ne bi bilo u stanju voditi državu, već ne bi bilo u stanju niti zaštititi vlastite klasne interese. “Politička razmjena” upućuje na određeno razdvajanje političke i ekonomske sfere u razdoblju kapitalizma. Bez tog razdvajanja ne bi bilo razmjene. Iz te perspektive razdvajanje politike i ekonomije nije stvarno postojeći fenomen, već je proizvod nagona kapitala da kroz proces političke razmjene uvidi još veći udio vlastite moći. Tijekom dugog devetnaestog stoljeća, cilj građanstva je postupno pretvoren u nacionalno i nadnacionalno strukturiranje tržišne ekonomije. S učvršćivanjem političke i ekonomske moći građanstva, politički su dogovori postali sekundarni u pravilima tržišne ekonomije. Stoga je politička sfera postala ujedno unutarnji i vanjski dio sfere ekonomske aktivnosti. Suvremeni kapitalizam, s formalnim odvajanjem političkog i ekonomskog u središtu, pokušava stvoriti vlastitu ekonomsku sferu s depolitiziranim poretom. Povijesna logika zahtjeva građanstva formirana je kroz kontrolu države tijekom razdoblja merkantilizma od strane malog i srednjeg poduzetništva u tranzicijskom razdoblju između moderne države i monopola monarhije i plemstva. No, u eri financijskog kapitalizma ovi su zahtjevi pretvoreni u zahtjeve za kapitalom i njegovim predstavnicima, s financijskim kapitalom na prvom mjestu, kako bi zadobili kontrolu nad politikom i društvom. Ovaj monopolistički odnos obuhvaća institucionalizaciju i legalizaciju tržišnog koncepta “spontanog reda” koji se razvio u neoklasičnoj ekonomiji. To je ujedno bila i institucionalizacija ideologije depolitizacije.

Antonio Gramsci

Komunistička se partija ne boji kritike jer mi smo marksisti, istina je na našoj strani i glavni dijelovi masa, radnici i seljaci, na našoj su strani.

— “Govor na Nacionalnoj konferenciji o propagandnom radu Kineske komunističke partije” (12. ožujak 1957)

Viđeno iz političke perspektive, nakon što je građanstvo, sjedinjeno s proletarijatom i ostalim društvenim slojevima sprovelo revolucionarno rušenje moći monarhije i plemstva, raznolike je političke strukture revolucionarnog razdoblja zamijenila neka vrsta depolitizirane programske nacionalne politike. Njezin je sadržaj bio proizvod političke razmjene putem sjedinjenja kapitalističkih i ne-kapitalističkih elemenata u vladajućem staležu. Iz tog su se razloga političke rasprave pretvorile u sporove oko moći. Osnovna je poveznica bilo rođenje koncepta neutralne države i mehanizama njezine realizacije. Budući je to sjedinjenje bilo sprovedeno na kapitalistički način, sama je politička razmjena bila proces depolitizacije (na primjer, ustavno ozakonjenje novobogaške eksproprijacije društvene i nacionalne imovine). Takav je proces također bio i razvoj demokracije od političke do programatske demokracije, preobrazba nacije iz političkog prostora u konvencionalnu strukturu moći, te postupna preobrazba stranačke politike od predstavničke političke partije šaha u mehanizam raspodjele moći unutar stabilne strukture moći.

U domeni marksističke teorije, ova je pojava tog osobitog oblika države klasične autore dovela ravno do razdvajanja državne moći, cilja političke klasne borbe, i sfere državnih aparata. Tako su s jedne strane priznali kako je država represivni državni aparat, no s druge strane morali su odvojiti državu od državnih aparata, ograničavajući ciljeve političke klasne borbe na pitanje državne moći. Tako su se dokopali državne moći pomoću političke klasne borbe koja je bila u središtu političkog pitanja. No, nakon povlačenja političke klasne borbe i pojave formalne demokracije kao modela državne kontrole, razlika između države i državnih aparata postala je još nejasnija. Moguće je uklopiti sve vrste društvenih i opozicijskih pokreta u svakodnevno djelovanje aparata, kao da su glazbenici u nacionalnom simfonijskom orkestru.

Kao što je rekao Althusser, “zapravo su u vlastitoj političkoj praksi klasici marksizma tretirali državu kao mnogo složeniju činjenicu nego što je ona definirana u “Marksističkoj teoriji države”” (Althusser 1972: 142). On smatra kako je toj definiciji države nedostajao objektivni opis “ideoloških državnih aparata”. (Oni se razlikuju od represivnih državnih aparata. Ideološki državni aparati uključuju religiju, obrazovanje, obitelj, zakon, sindikate, političke stranke, medije, kulturu, itd.) Zaključio je slje-

deće: *U prvi je tren jasno da dok postoji jedan represivni državni aparat, postoji čitav niz ideoloških državnih aparata... No, nadalje također postaje jasno kako jedinstveni (represivni) državni aparat spada u javnu domenu, dok je veći dio ideoloških državnih aparata (u njihovoj prividnoj raspršenosti) dio privatne domene.* (Althusser 1971: 144) On dodaje: *Razlikovanje privatnog i javnog tipično je za građanske zakone, i vrijedi u (sporednim) domenama u kojima se “primjenjuje” autoritet građanskog zakona. Domena države nije podložna zakonu jer je “iznad zakona”: država, koja je država vladajuće klase, nije ni javna niti privatna; upravo suprotno, ona je preduvjet za razlikovanje javnog i privatnog.*

Kada bismo pokušali usporediti pred-kapitalističku i kapitalističku državu, u prvoj je postojao “jedan dominantni ideološki državni aparat – crkva” (Althusser 1971: 151), dok se u kapitalističkoj državi u središtu našao obrazovni ideološki državni aparat (spoj škole i obitelji). Središnji ideološki državni aparat u socijalističkoj Kini obuhvaćao je Ministarstvo propagande, Ministarstvo kulture i Ministarstvo obrazovanja. Taj je sustav kombinirao funkcije ideoloških državnih aparata i represivnih državnih aparata, no ideološki državni aparati bili su važniji. U suvremenoj Kini, iako taj aparat nastoji ostvariti ideološku funkciju, on se susreće s preprekama u postizanju ideološkog uvjetovanja. Zato se u velikoj mjeri pretvorio u represivni državni aparat: njegova kontrola medija i drugih ideoloških sfera prvenstveno nije “ideološka”, nego je više zasnovana na “dezideologiziranim” zahtjevima “održanja stabilnosti”. Budući da su svi državni aparati ušli duboko u institucije svakodnevnog života, osnovni je egzistencijalni karakter same države poprimio neki “depolitizirani politički oblik”.

Althusserova analiza zasnovana je na dvije pretpostavke: na razdvajanju države i vlasti i na razdvajanju općeg državnog aparata od ideoloških državnih aparata. Prema tom razdvajanju, politička je borba zapravo klasna borba za državnu moć, a pobjeda u toj borbi ovisi o sudjelovanju u političkoj klasnoj borbi unutar sfere ideološkog državnog aparata. Ovdje politika ostaje u sferi države. U tom smislu koncept ideološkog državnog aparata nije u stanju uspostaviti granicu između politike i države, jer se crkve, škole, političke stranke i sl. odnose na sferu države.

U povijesti kapitalizma, kritička se misao i kultura uzdizala u razdobljima kada je politička kultura bila najviše stimulirana: u socijalističkim pokretima devetnaes-

202

203

11. prosinca 2001.
NR Kina pristupa
Svjetskoj trgovinskoj
organizaciji.

2002.
Nezavisna filmska
produkcija legalizirana
je u NR Kini.

WANG, HUI

Depolitizirana politika, različite
komponente hegemonije i sumrak
šezdesetih

UP&UNDERGROUND

Proljeće 2009.

tog stoljeća, partijskoj politici, razdorima u političkim frakcijama, u borbama za nacionalno oslobođenje dva-desetog stoljeća, radničkim i revolucionarnim pokretima koji bi se mogli smatrati “procesima politizacije”. Njihov je primarni cilj bila pobjeda nad “prirodnim stanjem” kapitalističke hegemonije. No, što je prirodno stanje kapitalizma? Ono je zasnovano na principu odvojenosti politike i ekonomije i podcjenjivanju ne-kapitalističkih institucija i oblika radničkog određivanja kao “političkog uplitanja”, a neo-klasična ekonomija koja je prevladavala srednjom strujom od kraja sedamdesetih, objasnila je bezgranično širenje tržišne ekonomije u političke, kulturne i ostale sfere kao vrstu “depolitiziranog” prirodnog i spontanog procesa.

U klasičnoj političkoj ekonomiji postoji točka koju moram ponovno naglasiti: sva produktivna aktivnost ovisi o reprodukciji sredstava produkcije; u suprotnom ona ne može potrajati dulje od godine dana. U raspravi o reprodukciji sredstava produkcije, Althusser je napisao: *Ovdje se susrećemo s domenom koja nam je ujedno vrlo poznata (od drugog toma Kapitala) i zapostavljena. Čvrsta očitost (ideološka očitost empirijskog tipa) stajališta same produkcije ili same prakse produkcije (koja je izuzeta iz procesa produkcije) toliko je integrirana u našu svakodnevnu “svijest”, da je izuzetno teško, ako ne i nemoguće, zauzeti stajalište reprodukcije. Ipak, sve izvan tog stajališta ostaje izuzeto (još gore, izobličeno), čak i na razini produkcije.*

Sgledišta reprodukcije, depolitizacija odstranjuje produkciju uvjeta produkcije (reprodukcija sredstava i sila produkcije) iz samog procesa produkcije, apstrahirajući tako proces produkcije. Na primjer, kako bi se zaštitio reprodukcijski proces u obalnim zonama Kine, bilo je nužno stvoriti tržište jeftine radne snage. Usljedila je promjena odnosa između grada i provincije, uključujući i uništenje ruralnih društvenih odnosa na selu i uvjeta ruralne proizvodnje, što je natjeralo velik broj seljaka na seobu u priobalne gradove. No, kako bi se novi radnici-migranti iz ruralnih područja priviknuli na nove uvjete proizvodnje, nije dovoljno da nauče tehnike proizvodnje, nego bi se trebali preobraziti u bezličnu radnu snagu prilagodljivu trenutnom karakteru proizvodnje.

Kako su mediji i stručnjaci popratili pitanje radnika-migranata? Prvo, u raspravama o razvoju obalne proizvodnje i njezinog odnosa prema procesu slobodnog kretanja radnika i pitanja plaće, čini se da se radnici-migranti razvoj smatraju samo prirodnom značajkom re-

produkcije, a ne proizvodom promjena odnosa u cijelom društvu do kojih je došlo uslijed nastojanja da se prilagodi novim uvjetima reprodukcije. Takav način analize je klasično promišljanje ovakvog depolitiziranog ideološkog pogleda na reprodukciju. Drugo, ako radnike-migrante iz ruralnih područja promatramo kroz prizmu jednakih prava građana, postoje dvije strane zahtjeva za jednakošću: jedna je korisnost tog zahtjeva u uništavanju tradicionalne razlike između sela i grada; no, s druge strane samim tim procesom omogućena je interpelacija stanovnika ruralnih područja kao radnih “subjekata” u skladu s novim uvjetima reprodukcije. Rad može biti “subjekt” jer radnik kojem su dodijeljeni određeni uvjeti (uvjeti reprodukcije) može sam i “neovisno” odlučiti želi li postati dijelom jeftine radne snage.

Krajnji rezultat apstrahiranja procesa proizvodnje (skrivajući uvjete reprodukcije) jest konsolidacija dominantne uloge razvoja. Iz perspektive povijesti dvadesetog stoljeća, proces depolitizacije sadržan je u dva društvena poretka iz Hladnog rata. Socijalistički pokreti i pokreti za nacionalno oslobođenje nisu isključivo bili politički procesi. Kroz revoluciju i uspostavu neovisnih država, oni su reorganizirali gospodarstvene odnose i oblike društva. Zapadnjačka je stranačka politika, s druge strane, ubrzo postala sredstvom kontrole nad ekonomijom. Ona je, na razne načine, promijenila kapitalističke monopolističke odnose kao i osnovni oblik svjetske raspodjele rada u doba kolonijalizma. Ovo je razdoblje u kojem je ideologija razvoja došla u prvi plan. Ključni elementi politike dvadesetog stoljeća – društveni pokreti, studentski pokreti, stranačka politika, radnički i seljački pokreti i nacionalna organizacija gospodarstva – postali su vodećim elementima u smjeru nacionalizma, globalizacije i razvoja tržišta. U plimi napretka, nacionalna intervencija u gospodarstvu za vrijeme krize kapitalizma, društveni, pa čak i revolucionarni prevrati viđeni su kao prijetnje prirodnom toku tržišne ekonomije. U tom je smislu koncept neoklasičnih ekonomista o “spontano samoodrživom” tržištu ne samo depolitizirajući eufemizam za monopolističke odnose, nego i agresivno pozitivistički i destruktivno motivirana depolitizirana politička ideologija. Stoga se u samom središtu depolitizacije nalazi destrukcija te “prirodne države” u teoriji i praksi, koristeći se denaturalizacijom kao sredstvom borbe protiv depolitizacije.

Komunist mora biti otvorenoga uma, postojan i vjeran, te gledati na interese revolucije kao na svoj vlastiti život i podrediti svoje osobne interese onima revolucije. Uvijek i u svakoj prilici trebao bi se ravnati tim načelima i voditi neumornu borbu protiv svih pogrešnih ideja i djela, kao što bi se trebao konsolidirati s kolektivnim životom partije i osnažiti veze između partije i masa; on bi trebao više brinuti o partiji i masama nego o nekom pojedincu, odnosno, morao bi više brinuti o drugima, nego o sebi. Samo takvi pojedinci mogu se smatrati komunistima.

— “Borbeni liberalizam”
(7. rujana 1937)

Proces depolitizacije u suvremenoj Kini nije samo još jedan proces “političke razmjene”: stare političke elite nastoje se preobraziti u predstavnike interesnih skupina i dalje se držeći političke moći. Stoga interesne skupine i transnacionalni kapital moraju proći kroz proces “depolitizirajuće” razmjene kako bi stekli podršku aparata moći. Kako je reforma tržišta proces kojeg podržava država, višestruki su aspekti državnog aparata moći, u ime modernizacije i reforme, prodrli u sferu gospodarstva. (U državno-partijskom sustavu to mora uključivati politički partijski aparat.) Zato “politička razmjena” postaje “depolitizirana razmjena moći”. Njezin je prvotni oblik bila “reforma vlasničkih prava” koja je dovela do opsežne interesno orijentirane reorganizacije. Korupcija nije samo nužni produkt ove systemske transformacije, nego je i prema javnom mišljenju dio mnogo dublje razine nejednakosti i nepravde u procesu prijenosa dobara. Nemoralni postupci u ime definicije ili regulacije vlasničkih prava koji se kategorijom legitimnosti koriste kako bi depolitizirali proces prijenosa vlasništva, mogu iz jedne perspektive biti viđeni kao legitimacija procesa “političke razmjene”. Taj je novi fenomen nastao iz sljedećih preduvjeta:

- 1) U procesu razvoja tržišta i privatizacije, granica između elite na vlasti i građanstva postaje sve nejasnija. Politička stranka se iz organizacije zasnovane na klasama pretvara u besklasnu organizaciju.
- 2) U uvjetima globalizacije, neke su funkcije ekonomske administracije nacionalne države povezano s nadnacionalnim tržišnim organizacijama (WTO), te se tako učvršćuje globalizirani, depolitizirani pravni poredak.
- 3) Zbog postupne neutralizacije tržišta i države, razdori u javnoj sferi nastali zbog pitanja razvoja, postali su tehničkim pitanjima o mehanizmima prilagodbe tržišta i omjeru uplitanja države u tržište. Zato su nestale političke razlike između ljevice i desnice.

Do ovih je zbivanja došlo krajem sedamdesetih, a procvat su doživjeli u osamdesetima. Povijesne su temelje dobili u zbrci neoliberalne globalizacije. Proces depolitizacije suvremenog svijeta smatram političkim fenomenom nastalim u toj povijesnoj transformaciji:

unatoč novim političkim porecima nastalima u uvjetima depolitizacije, naturalizirana je nova društvena nejednakost. U tom bi smislu kritika tog nejednakog društvenog poretka morala uroditi repolitizacijom kao preduvjetom za uništenje dominantne uloge depolitizacije.

Tri komponente hegemonije i politička ideologija depolitizacije

Suvremeni kritički nastrojani intelektualci bave se pitanjem kako slomiti logiku depolitizacije u trenutnim povijesnim uvjetima. Osvrćući se na političku kulturu šezdesetih, ti su intelektualci otkrili kako su osnovni koncepti oživljavanja političke kulture tog razdoblja, progresivni i konzervativni, lijevi i desni itd., sada beskorisni ili dvojbeni. Baš iz tog razloga, mnogi opozicijski pokreti u svijetu slabe ili su neefikasni ili pak postaju dijelom novih vrsta hegemonijske moći. Stoga moramo, kako bismo slomili logiku depolitizirane politike, analizirati novo nastajanje suvremene hegemonije. Prema mojoj analizi, postoje tri komponente hegemonije, koje su vrlo složeno povijesno povezane.

Prvo, kao što je Gramsci objasnio u svom viđenju hegemonije, a Althusser u svom viđenju ideoloških državnih aparata, hegemonija je usko povezana s državnim monopolom nasilja. Ovaj je teoretski koncept hegemonije nastao u zapadnjačkoj marksističkoj tradiciji kao napad na praksu ozakonjavanja u kapitalističkim državama. Gramsci je odredio dva načina djelovanja hegemonije: dominaciju i intelektualno/moralno vodstvo. Dominacija je u sferi sile, dok se “hegemonija” odnosi na strategiju pretvaranja dubokih konflikata u “uobičajene” probleme vladajuće skupine, kako bi sama sebi pribavila izvanredne moći. Prema njegovom objašnjenju u *Zatvorskim bilježnicama*, država je poseban oblik kolektivne strukture čiji je cilj stvoriti najpovoljnije uvjete za vlastitu održivost. Razvoj i širenje ove posebne skupine viđeno je i predstavljeno kao osnovna sila širenja i razvoja potencijala države. U analizi Marxove *Njemačke ideologije*, Althusser je postavio pitanje o ideologiji i ideološkom državnom aparatu, koje je na teoretskoj razini produbilo Gramscijev pristup pitanju hegemonije. Analiza hegemonije zapadnjačkog marksizma razotkrila je strukturu kapitalističke zakonitosti i njezine krize, osobito nužnu osobinu “depolitizirane programatske politike” u kapitalističkim zemljama, te popratnu krizu demokracije.

Louis Althusser

studen 2002.
Prvi zabilježeni slučajevi SARS-a u provinciji Guangdong.

Drugo, koncept hegemonije je od samih početaka bio usko povezan s međudržavnim odnosima. Iz tog razloga moja analitička metoda nije jednaka metodama mnogih zapadnjačkih znanstvenika koji žele razlikovati Gramscijev koncept hegemonije od kritike međunarodne hegemonije u kineskoj političkoj misli. Radije bih pokušao rekonstruirati teoretske i povijesne poveznice koje su trebale postojati između njih. Mao Ce Tungov koncept hegemonije oduvijek je bio smještan u sferu međunarodnih odnosa. Iako je njegov opis SAD-a i SSSR-a kao hegemonističkih nacija bio dijelom sistemskih odnosa triju svjetova, njegova osnovna politička implikacija nije ograničena na postavljanje Trećeg svijeta u ulogu subjekta koji bi se, povezujući se i prekidajući sa zemljama Drugog svijeta, suprotstavio bipolarnoj hegemoniji kako bi uspostavio novu vrstu međunarodnih odnosa. On je također pomoću teoretskog istraživanja, političke rasprave i moralnih apela trebao slomiti ideološku moć i prestiž američkog i sovjetskog sustava. Stoga možemo reći kako praksa protu-hegemonije implicira osporavanje kulturnog autoriteta.

Stari kineski klasiци poput *Anala Proljeća i Jeseni i Komentara gospodara Zuoa* koriste se konceptom “vojvodskog autoriteta” i “hegemonijskog autoriteta” kako bi naglasili razliku između dviju vrsta moći u starim državama Qi, Jin, Chu, Qin i drugim državama: kontrole silom i dominacije pomoću običaja i rituala. Iako se na kineskom govornom području koncept hegemonije najčešće odnosi na političku, ekonomsku ili vojnu dominaciju i kontrolu, on na razne načine uključuje i pitanje ideologije. Što se tiče ozakonjenja vlasti u razdobljima Proljeća i Jeseni i razdoblja Zaraćenih država (722.- 221. pr. n. e.), iako je uspostava hegemonijske vlasti bila posljedica krize u kraljevskoj ritualnoj moći, a sama krizna situacija stvorila je uvjete za ozakonjenje hegemonijske vlasti, stvaranje hegemonijske moći također je podrazumijevalo i prepoznavanje vladajućeg autoriteta od strane drugih vazalskih država. Takvo shvaćanje *Anala Proljeća i Jeseni* vidljivo je u radu čitavih generacija znanstvenika. Iz tog je razloga u kineskoj kulturnoj sferi koncept hegemonije vazalske države povezan s Gramscijevim konceptom hegemonije.

U zapadnim političkim tradicijama koncept hegemonije kao legitimnog vladajućeg autoriteta povezan je s hegemonijom u međunarodnoj politici. U *Dugom dvadesetom stoljeću*, Giovanni Arrighi je povezoao Gramscijev

koncept hegemonije s Machiavellijevim konceptom moći. Povezavši sferu nacionalne ideološke hegemonije s međunarodnim političkim odnosima, otvorio je još jedan način povezivanja ovih dvaju koncepata hegemonije. Kod Machiavellija, moć povezuje privolu i silu: moć podrazumijeva uporabu vojne sile ili prijetnju vojnom silom; privola podrazumijeva moralni autoritet. Baš kao što je na temelju vlastite hegemonijske moći SAD postao modelom depolitizacije i modelom modernizacije, stvaranja tržišta, globalizacije, razvoja, demokracije itd., tako je također na globalnoj razini dobio i određeni intelektualni i moralni autoritet. To zapadni politički znanstvenici nazivaju “mekom moći”. Američka je hegemonija izgrađena na temeljima monopola nad nasiljem, ekonomskog monopola i ideološkog autoriteta. U invazijama koje su uslijedile nakon 11. rujna, američka apsolutistička vojna sila i unilateralizam doveli su državu do krize vodstva, ubrzavši tako prevrat u rastućoj solidarnosti niza globalnih sila u procesu de-amerikanizacije. U tom smislu mogućnost rušenja ove depolitizirane političke nagodbe također postoji unutar nacionalne i međunarodne dimenzije, baš kao i proces depolitizacije.

Treće, hegemonija se ne odnosi samo na nacionalne i međunarodne odnose, već je usko povezana i s transnacionalnim i nadnacionalnim kapitalizmom. U uvjetima kapitalističke globalizacije, kao što hegemonija mora biti definirana u nacionalnoj sferi i u sferi međunarodnih odnosa, moramo definirati tip hegemonije koji, postojeći u tim dvjema sferama, također postoji i u sferi tržišnih odnosa koji nadilaze te dvije sfere. Suvremeni tržišni odnosi postali su elementima našeg svakodnevnog života, no oni se ne mogu razgraničiti nacionalnim granicama ili nacionalnom vlašću. Klasični politički ekonomisti naglasili su kako je proces reprodukcije bio neiscrpljiv i beskonačan niz, globalni proces, nešto što nikad nije bilo jasnije nego danas. U doba kada tržišna ideologija kojom prevladava financijski kapital čini neku vrstu hegemonije, mnogi širenje tržišta i političku dominaciju vide kao put povijesnog napretka koji svima donosi određenu dobit. To dokazuje koliko je teško analizirati političke implikacije širenja tržišta i dominaciju. Neoklasična ekonomija je sama po sebi ogledni primjer globalizirane ideološke hegemonije – njezini principi prodiru u zakone i pravila niza transnacionalnih praksi i mehanizama cirkulacije, poput GATT-a (Opći sporazum o trgovini i carini), WTO-a i drugih transnacio-

Komunisti u svako doba moraju biti spremni ustati za istinu, jer istina je u interesu naroda. Komunisti moraju u svako doba biti spremni ispraviti svoje pogreške, jer pogreške su u suprotnosti s interesom naroda.

— “O koalicijskoj vladavini” (24. travanj 1945)

nalnih oblika organizacije za regulaciju i usklađivanje integracije tržišta. Svi oni funkcioniraju kao globalni ideološki aparati, iako oni dakako nisu samo ideološki aparati, jer posjeduju dvostruku moć ekonomske i moralne dominacije. Najizravniji izražaj ideološkog aparata tržišta su mediji, oglašavanje, supermarketi i sve druge vrste komercijalnih mehanizama. Ti mehanizmi nisu samo komercijalni, već također i ideološki. Njihova je najveća moć u djelovanju na osjetila i zdrav razum. Djelujući na uobičajenost i osjetilne potrebe, pretvaraju ljude u konzumente, spremne da dobrovoljno slijede logiku tržišta u svojim svakodnevnim životima. Ideologija tržišta i tržišni ideološki aparati imaju snažnu depolitizacijsku osobinu. U društvenom procesu depolitizacije oni su proizveli depolitiziranu političku ideologiju.

U kontekstu globalizacije moramo se baviti funkcijom hegemonije i ideologije unutar nacionalnih, međunarodnih i globalnih (nadmacionalnih i tržišnih) sfera. Tri ranije opisane komponente nisu strogo odvojene: one predstavljaju vrlo zamršenu mrežu moći. One su svojstvene suvremenim društvenim mehanizmima i mrežama, svojstvene ljudskom djelovanju i vjerovanjima. Depolitizirana politika je strukturirana baš kao i ranije opisana mreža hegemonije, što je nužno znati kako bismo shvatili intelektualnu i ideološku situaciju u suvremenoj Kini. Suvremena ideološka hegemonija najčešće se koristi internim kontradikcijama kako bi proširila vlastitu operativnost. Na primjer, kineska ekonomska politika i njezina razvojna putanja su u skladu s povijesnim procesom kapitalističke globalizacije, a taj je proces proizveo nebrojene ekonomske krize, društvene slomove i uvjete nejednakosti. No, kapitalistička globalizacija nije bila viđena kao važan faktor u kontradikcijama i sukobima interesa na nacionalnoj razini. Unutar razvoja povijesnog kapitalizma bili su uobičajeni sukobi između globalne sile i merkantilističke moći (nacionalne ekonomije pod utjecajem države). Na primjer, 1997. je u azijskoj financijskoj krizi osobito bio očit sukob između globalnog financijskog kapitala i “nacionalne ekonomije”, jačanje čvrste odluke nacionalne države da ponovno uspostavi nacionalnu ekonomiju ili neku varijantu iste, poput regionalnog saveza. Dakle, u uvjetima globalizacije pojačavaju se sukobi između nacionalnih interesa i nesuglasica između nacionalnih i ekonomskih elita. Kako bi maksimalno povećala svoju prednost, globalna hegemonijska moć najčešće kapitalizira određenu

prednost na nacionalnoj razini kako bi izazvala političku vlast. Kada politička vlast postane svjesna postavljene prijetnje i drugih povezanih društvenih sila, odmah će se obratiti nacionalnom interesu ili nekom sličnom standardu kako bi se othrvala tom unutarnjem izazovu.

Od sedamdesetih do osamdesetih godina legitimacija društvenog razmišljanja i društvenih položaja bila je usko povezana s izazovima ideoloških državnih aparata, što je omogućila fleksibilnost dozvoljena od strane nove otvorenosti vladajućih nacionalnih ideologija. U to je vrijeme to bila važna osnova za određivanje autonomije i liberalizacije. No, taj proces denacionalizacije u intelektualnim i društvenim kritičkim pozicijama nije postigao željeni rezultat, repolitizaciju. Umjesto toga, on je uklopljen u drugačiju razinu procesa depolitizacije. Taj se proces denacionalizacije pojavio tijekom razdoblja globalnih povijesnih promjena, kad je suvereni autoritet nacionalne države postao upitan zbog djelovanja sila globalizacije, tako da je autonomija i legitimacija liberalizacije pod sloganom “denacionalizacije” istovremeno postala povezana s učvršćivanjem međunarodne ideološke hegemonije.

Zapravo se “denacionalizacija” odnosi na rezultat oštrog sukoba između dva različita nacionalna bloka moći, dva politička sustava, dvije ideologije. U tom se procesu “nacija” koja je trebala biti “depolitizirana” odnosila samo na naciju, socijalističku naciju koja se raspoznaje s određenog ideološkog stajališta. Stoga je “denacionalizacija” jednostavno proces identifikacije s drugačijim oblikom nacionalne hegemonije. U suvremenoj Kini “antisocijalistička ideologija” koristi sliku antidržavnosti kako bi prikrila svoju povezanost s tim novim oblikom nacionalnosti i njegovom legitimacijom. No, to nije samo antidržavna država ili (vladarska) ideologija. Gornja analiza višestrukih dimenzija koncepta hegemonije pokazuje kako taj novi oblik državne ideologije također ima i nadnacionalnu dimenziju, koja se često manifestira napadom na “državu” s nadnacionalne pozicije.

Proces denacionalizacije popraćen je ideološkom depolitizacijom koja je prirodno uklopljena u novi oblik ideološke hegemonije koja u prvi plan stavlja modernizaciju, globalizaciju, tržište i razvoj. S obzirom da su globalizacija i stvaranje tržišta mogli uništiti tradicionalne društvene veze, njezina je promjena suverenih relacija postepeno nastalih tokom devetnaestog stoljeća

206

207

studeni 2002.
Na 16. partijskom kongresu Hu Jintao zamjenjuje Jang Ce Mina na mjestu generalnog sekretara Komunističke partije Kine.

WANG, HUI
Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

stvorila hitnu potrebu za nacionalnim mehanizmima socijalne stabilnosti i funkcionalnosti tržišta. Destatifikacija i antidržavne pozicije čine se suviše kontradiktornima kako bi bile u skladu sa zakonskom institucionalizacijom, standardizacijom i drugim parolama, od kojih su svi državotvorni procesi oblikovani potrebama vlasničkih prava. “Denacionalizacija” je ekvivalent depolitizacije jer pretpostavlja postupno nerazlikovanje između državne moći i državnih aparata. Kao što sam ranije opisao, političke se borbe najčešće vode oko fundamentalnih pitanja kontrole državne moći i smjera državne moći. Kada se izbriše razlika između državne moći i državnih aparata, politički se prostor i potreba za političkom borbom smanjuje, a politički se problemi pretvaraju u nepolitički ili depolitizirani proces denacionalizacije. “Povlačenje države” predvođeno neoliberalizmom i neoklasicističkom ekonomijom je klasični uvjet za depolitizaciju.

Prethodna diskusija omogućuje nam da zaključimo kako su učvršćenje autonomije i novi oblici hegemonijskih odnosa (politička, ekonomska, kulturna i ideološka hegemonija) u odnosu prema državi proizvod istih povijesnih strujanja, te da postoji barem povijesna paralela s nestajanjem jedne razine (nacionalnih) odnosa i prihvaćanja drugih (nacionalnih, međunarodnih i transnacionalnih). Shvaćanje globalne i državne moći otežava određivanje vlastitog položaja u odnosu na nacionalnu ili transnacionalnu moć. Iz tog su razloga mnogi opozicijski pokreti opozicijski samo po svom nazivu. Na primjer, za vrijeme rata u Iraku, mnogi su podržavali taj neopravdani agresivni rat, uključujući i takozvane ljevičare, liberale i opozicijske pokrete. Možda su se smatrali opozicijom, no svjesno ili nesvjesno oni su postali surotnicima organa svjetske hegemonije. Drugi je primjer kada su se dvojica takozvanih kineskih disidenata na Božić susrela s predsjednikom Bushem u Bijeloj kući, proglašivši se “opozicijskim pokretom” pod okriljem Boga i vladajuće hegemonijske moći. Zapravo, mnogi suvremeni društveni pokreti (uključujući i većinu nevladinih udruga) sami provode proces “depolitizacije”. Ili su limitirani ograničenim ekonomskim sredstvima ili su postali dijelom državnih aparata, ili su pak ograničeni zahtjevima logike nacionalnih ili međunarodnih zaklada. Ne samo da nisu u stanju ponuditi drugačija shvaćanja razvoja, demokracije ili društvenog djelovanja, nego se pretvaraju u kotačiće u nacionalnom

ili transnacionalnom mehanizmu. Gorući problem našeg doba jest kako nadići samonametnutu depolitizaciju društvenih pokreta i kako povezati kritički internacionalizam s političkim borbama unutar okvira nacionalne države.

Danas moć moramo analizirati u njezinom odnosu prema mreži moći. Neprimjereno je bilo kakvo oblikovanje opozicije iz unitarne perspektive. Ako želimo razmotriti uplitanje triju oblika hegemonije u našu društvenu strukturu, a one nisu bešavno povezane, moramo dodatno istražiti nacionalnu i transnacionalnu sferu tog koncepta. Kako bismo ogolili osobinu tih sfera, kako bismo u njima pronašli pukotine i nove prostore za političku borbu, morali bismo ogoliti osnovnu logiku depolitizirane politike. Na primjer, kineska reforma je proces stvaranja tržišta u uvjetima razdvajanja državnih moći: između središnje vlasti, regionalnih vlasti i različitih državnih agencija postoje važni sukobi interesa. Postoje vrlo složeni uzorci odnosa između raznih grana državnog aparata, nacionalnih i međunarodnih tržišta i drugih društvenih skupina. Ti različiti uzorci generiraju uzajamno korisne ali i konfliktne situacije, koje se očituju u političkoj igri i raznim smjerovima javnog stvaranja politike. Zato u mnogim “državnim pothvatima” vidimo kontradiktorne smjerove i razabiremo koegzistenciju jedinstva i sukoba u odlučivanju na više organizacijskih razina i u nizu državnih organa. U tom je smislu, uzimanje države kao jednog predmeta analize poseban ideološki konstrukt.

Suvremena globalizacija i njezine institucije potiču transnacionalizaciju financija, proizvodnje i konzumiranja, no u isto vrijeme nastoje postaviti useljavanje u okvire zahtjeva za radom i državnog suvereniteta, stvarajući tako razdor i nadmetanje među radnicima u svim regijama. Suočeni s proturječjima svojstvenima fenomenu globalizacije, ne smijemo se povući u kut nacionalizma, već moramo razviti kritički internacionalizam kako bismo razotkrili unutarnje kontradikcije globalizacije. U Kini, zbog velikog sukoba između prakse reforme i socijalističkih vrijednosti, ostaju interne kontradikcije između reformističkih pokreta i ideoloških državnih aparata. Zbog takve kontradikcije ideološki državni aparati već se nalaze u procesu mutiranja u opće državne aparate, oslanjajući se na silu ili administrativnu vlast kako bi sproveli sustav kontrole. U tom smislu, kineski ideološki aparati ne funkcioniraju prema speci-

Mi komunisti smo kao sjeme, a narod je kao zemlja. Gdje god idemo, moramo se ujediniti s narodom, ukorijeniti se i procvjetati među njima.
— “O pregovorima u Čungkingu” (17. listopad 1945)

fičnim vrijednostima ili ideologijama, nego prema logici dezideologizacije i depolitizacije, iako se javnosti obraćaju jezikom ideologije. Upravo iz tog razloga, uzevši u obzir depolitizaciju, u suvremenoj su Kini lijeve i desne opcije ostale zavezanih ruku, bez ikakve strategije. Objašnjenje je jednostavno: djelovanje države ne može se više procijeniti iz tradicionalne lijeve ili desne perspektive.

Zasnovana prvenstveno na zahtjevima zakonitosti, Kineska komunistička partija u razdoblju nakon Kulturne revolucije, odbacujući je u potpunosti, nije potpuno odbacila kinesku revoluciju ni socijalističke vrijednosti, niti pledoaje moderne revolucionarne tradicije, smatrao je Mao Ce Tung. To je stvorilo dvostruki efekt. Prvo, socijalistička tradicija funkcionirala je kao unutarne ograničavanje državnih reformi. Svaki put kad bi državno-partijski sustav donio važnu političku odluku ili pomak u politici, morao bi to učiniti u dijalogu s tom tradicijom. U najboljem bi slučaju morao sročiti objavu na posebnoj vrsti jezika osmišljenoj kako bi uskladio transformaciju politike s tradicijom. Drugo, socijalistička je tradicija radnicima, seljacima i drugim društvenim kolektivima dala legitimno oruđe za pobijanje ili pregovaranje o državnim nerazumnim ili nepoštenim procedurama stvaranja tržišta ili privatizacije.

Zbog toga unutar povijesnih procesa “radikalne negacije” Kulturne revolucije i “opraštanja od revolucije”, reaktivacija povijesnog nasljeđa dvadesetog stoljeća u Kini također otvara put stvaranju buduće politike. Taj put nije samo povratak u dvadeseto stoljeće, nego je i početak potrage za načinom da se slomi totalizirajući stisak depolitizirane političke ideologije i depolitizirane politike u postrevolucionarnom razdoblju (eri i kraju revolucionarne ere).

U situaciji u kojoj su svi oblici političke subjektivnosti (partija, klasa, nacija) suočeni s krizom depolitizacije, potragu za novim oblicima političke subjektivnosti moralo bi popratiti redefiniranje granica same politike. Ako možemo reći da se u središtu depolitizacije nalaze subverzija i slabljenje političkih vrijednosti, onda put ka repolitizaciji mora proći rekonstrukcijom političkih vrijednosti, aktivacijom našeg političkog prostora i političkih života, te destrukcijom poretka depolitizirane politike i dezideologizirane ideologije. To je stvarni značaj prisjećanja na šezdesete.

LITERATURA

- Althusser, Louis (1971), “Ideology and Ideological State Apparatuses” (Notes towards an investigation), u: *Althusser, Lenin and Philosophy and Other Essays*, Ben Brewster, prijevod, Montly Review Press, str. 127-188
- Schmitt, Carl (1993), “The Age of Neutralizations and Depoliticizations” (1929), *Telos* 96, ljeto, str. 130-143

S engleskog prevela Mia Vrbanac

208

209

ožujak 2003.
Hu Jintao je izabran za predsjednika NR Kine. Ven Jiabao izabran je za premijera.

WANG, HUI

Depolitizirana politika, različite komponente hegemonije i sumrak šezdesetih

UP&UNDERGROUND

Proljeće 2009.